

Güclü dövlət - müstəqil siyaset

Dövlət müstəqilliyi uğrunda mübarizə bütün dövrlərdə Azərbaycan xalqının ən ali məqsədi və şərəf işi olub. Bu, öz varlığını, vətənini, milli kimliyini göz bəbəyi kimi qorumağın tarixi timsalıdır.

Müstəqil bir dövlətə sahiblik eyni bayraq altında birləşən, Vətənin azadlığı, bütövlüyü uğrunda vuruşub qurbanlar verən bütün insanlar üçün ən böyük dəyərdir. Xalq bu dəyer sayesində öz haqlarını təmin edir, milli mövcudluğunu qoruyur, yaradıcılıq ezmə, nəsillərdən-nəsillərə ötürürlən dövlətçilik irsi ilə tarixdə yeni səhifələr yaradır. Dövlət müstəqilliyi xalqların istiqlal mübarizəsinin, əsrlər boyu formalasdırıldığı mənəvi potensialın, maarifçilik ənənələrinin, milli-mənəvi dəyərlərə bağlılığının, eyni zamanda milli vəhdətinin bariz təcəssümüdür.

Ötən 30 ildə müstəqilliyimiz möhtəsem sınaqlardan çıxdı və Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sözləri tariximizə qızıl hərflərlə yazıldı: "Müstəqilliyimiz daimidir, əbədidir, dönməzdür!" Bu sözlərin əbədiyyətinə temimat verən odur ki, hər bir ifadədə ezmkarlıq, milli ruh, vətənin müstəqilliyinə və xalqın qüdrətinə inam əks olunub. Xalqımız bir millet kimi mövcudluğunu təsdiq edə bilib.

Ən böyük tarixi nailiyyət

Müstəqil Azərbaycan dövləti xalqımızın tarixdəki ən böyük nailiyyətidir. Düz otuz ildir ki, bu xoşbəxtlik hər birimizin həyatındadır. Otuz ildir ki, Azərbaycan ailələrində körpələr müstəqil dövlətin vətəndaşları kimi doğulub böyüyür. Dünyanın harasında oluruqsa-olaq gözlərimiz üçrəngli bayrağımızı axtarır. Görəndə bütün ruhumuz sevinir. Dünya bizi öz adımızla tanır. Dövlətimiz öz taleyinin sahibi kimi yeni inkişaf mərhələlərinə qədəm qoyur.

Müstəqillik dövründə dünyaya gəlmış gənc vətəndaşlarımıza bu dəyərin xalqımızın, ölkəmizin həyatında nə qədər böyük dəyişikliklərə səbəb olduğunu tam təsvir etmək belə də indi bir qədər çətindir. Çünkü onlar göz açandan Azerbaycanı müstəqil, heç kimdən asılı olmayan, tərəqqi yolunda irəliləyən, abad, nizamlı, güclü bir dövlət kimi görübər. Müstəqil olmadığımız vaxtlar haqqında ancaq tarix kitablarından oxuyublar. Amma yaşılı nəslin hər bir nümayəndəsi bu iki dövrün fərqini çox aydın görür.

Azerbaycanın son 30 il ərzində əldə etdiyi bütün tarixi uğurlar məhz müstəqilliklə bağlıdır və bu dövrdən başlanır. Sovetler İttifaqı hər nə qədər özünü bu təsisatda bir araya gəlmiş milli respublikaların bərabərhüquqlu birliliyi kimi təqdim etməyə çalışsa da, aparılan siyaset əslində imperiya maraqlarına xidmət edir, sovet totalitar rejimine uyğun hesablanır. Hər hansı bir işin həyata keçirilməsindən ötrü mərkəzdən saysız-hesabsız icazə prosedurları tələb olunurdu. Hətta sənədləşmə işləri, rəsmi protokollar, əmr və qərarlar, fərمانlar rus dilində aparılır, ana dilinin əhatə dairəsi getdikcə kiçilirdi. Belə bir mühitdə milli inkişafdan necə danışmaq olardı?..

"Tarix tekrar olunur" deyimində böyük həqiqət var. 1918-ci ildə Şərqi ilk demokratik respublika - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarandı. Milli Şura İstiqlal Bəyannaməsini imzalamıqla Azərbaycanın müstəqilliyini dünyaya bəyan etdi. Qısa dövr ərzində Azərbaycanın ilk parlamenti, hökuməti yaradıldı, dövlət atributları təsis olundu, sərhədləri müəyyən edildi, dövlət quruculuğu sahəsində mühüm tədbirlər həyata keçirildi. Cümhuriyyətin beynəlxalq münasibətlər sisteminin subyekti kimi tanınması, diplomatik müstəvidə milli maraqların qorunması istiqamətində mühüm addımlar atıldı.

Yeni fəaliyyətə başlamış parlamentin qəbul etdiyi qanunlar milli müstəqilliyin möhkəmləndirilməsinde, ölkədə siyasi, iqtisadi və mədəni inkişafın təmin olunmasında, demokratik prinsiplerin təsbit edilməsində əsaslı rol oynadı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müsəlman Şərqində demokratiya ənənələrinin formallaşmasına əhəmiyyətli təsir göstərdi. 1918-ci il 28 may Azərbaycan tarixinə müstəqillik günü, milli qurur və şərəf günü kimi yazılıdı. Haqlı olaraq biz müsəlman ələmində ilk demokratik respublikanın yaradıcıları kimi bu tarixlə fəxъ edirik. Amma bu şərəfli tarix uzun sürmədi, bolşevik-dəsnak quldurların və onların rəhbərlərinin cinayəti nəticəsində 23 aydan sonra süqut etdi. Bolşevizmin istiqlal üzərində 70 illik hakimiyəti başlandı. Düz 70 ildən sonra - 1990-ci il yanvarın 20-de sovet tankları müstəqillik uğrunda mücadiləyə qalxmış vətəndaşlarımızın üzərinə yeri. Şəhidlər verdik, böyük itkilərə məruz qaldıq, amma bu qanlar bahasına itirilmiş azadlığımızı, müstəqilliyimizi bərpa etməyə nail olduk. 1991-ci ilin 18 oktyabrı tariximizə Dövlət Müstəqilliyinin bərpası günü kimi həkk olundu. 30 il əvvəl Azərbaycan Ali Soveti Dövlət Müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktını qəbul etdi. Bu akt cümhuriyyətin süqutu və bolşevik işğali nəticəsində yarida qırılmış müstəqil dövlətçilik ənənələrinin bərpası demək idi. Beləliklə, Azərbaycan XX əsrde ikinci dəfə müstəqilliyini bütün dünyaya bəyan etmiş oldu. 30 ilin böyük bir dövrü isə azadlığımızı, suverenliyimizi qorumağa əzmələ nail olan Ulu Öndər Heydər Əliyevin müstəqil Azərbaycan yaratmaq uğrunda titanik fəaliyyət illeridir.

Həmin ağır, tələtümü və gərgin vaxtlarda ölkəmizin əldə etdiyi bütün inkişaf göstəriciləri, Azərbaycana aparılan tikinti-quruculuq tədbirləri, ölkənin simasında müsbətə doğru baş verən dəyişikliklər, milli mədəniyyətimizin inkişafı yönündə atılan ardıcıl addımlar, ana dilimizin, milli ruhumuzun mühafizəsi məhz Ulu Öndərin iradəsinin, məqsədönlü fəaliyyətinin, hətta ən çətin şəraitlərdə bələ Azərbaycanı qoruyaraq irəli aparmaq əzminin nəticəsi idi.

Qətiyyətli lider amili

30 il əvvəlki məğlubiyyətlərimiz, üzləşdiyimiz faciələrin, verdiyimiz itkilərin əsas səbəbi isə o idki, həmin vaxtlarda güclü bir lidərə malik deyildik. Azərbaycan 1991-ci il oktyabrin 18-de dövlət müstəqilliyini əldə etsa da, defaktı bu niyyətini reallaşdırma bilməmiş, hakimiyəti elə keçirən naşı və səriştəsiz güvələr ölkənin keyfiyyətə yeni mərhələdə üzləşdiyi problemlərin öhdəsindən gəlmək iqtidarından olmamışlar. Nəticədə ölkədə iqtisadi tənzəzül prosesi derinleşmiş, xalqın yaşayış səviyyəsi pişəmiş, qanunçuluğun, hüquq qaydalarının təminatında ciddi problemlər yaranmışdı. Həmin illərdə Azərbaycanda hakimiyətdə xalqın etimad göstərdiyi siyasi qüvvənin olmaması dövlət idarəciliyi mexanizmlərin formallaşmasından ciddi maneqeyə چərvilməklə yanaşı, daxili böhranın, vətəndaş itaatsizliyinin, xaos və anarxiyanın yaranmasına rəvac vermiş, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının təminatı, vətəndaşların azad, təhlükəsiz yaşaması hüququnun, ən nəhayət, ictimai asayışın qorunması sahəsində əsaslı problemlər meydana çıxmışdı. Digər tərəfdən hakimiyət hərisləri milli dövlətçiliyimizin sükanı arxasında güclü, qətiyyətli Liderin olmasını istəmirdilər.

Azərbaycan xalqı 1980-ci illərin sonlarından başlayaraq müstəqillik mübarizəsinə Heydər Əliyevin hələ sovet Azərbaycanına rəhbərliyi dövründə yaratdığı möhkəm təməllerden güclərənəqədən başlamışdı. O illərdə azadlıq uğrunda mübarizlərin coxu Heydər Əliyevin cəmiyyətdə görünməkdə olan milli oyanış ruhunun yetişdiriyi gənclik idi. Həmin tarixi günlərdə xalqın özündə dayanan insanların coxu Ulu Öndərin sovet dövründə tezyiqlərdən qoruduğu, yaradılıcılığına istiqamət verdiyi ziyalılar idi.

Ona görə də öten əsrin sonlarının da dünyada böyük dəyişikliklər başnanda, SSRİ boyda nəhəng imperiya süqutuna, doğru yaxınlaşanda milli azadlıq mübarizəsinə qalxan və imperianın çöküşünə sürətləndirən ilk respublikalardan biri məhz Azərbaycan oldu. Milli ruhda yetişən gənclik meydanlara atılaraq xalqın istiqlal haqqı uğrunda mübarizəyə qalxdı. Bununla da geniş vüsət alan azadlıq hərəkatı Azərbaycanın ötən əsrde ikinci dəfə dövlət müstəqilliyine qoşusması ilə nəticələndi.

Tarixe obyektiv münasibət naminə onu da qeyd edək ki, 1918-ci ildə fərqli olaraq 1991-ci ildə Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyinin bərpasını elan edən müttəfiq respublikalar ara-

Güclü dövlət - müstəqil siyaset

sında birincilər sırasında olmadı. Həmin dövrədə ölkədə baş verən daxili çəkişmələr, xaos mühiti, məsələlərə fərqli baxışların olması, ən əsası isə Azərbaycanın işğalçı Ermenistan tərəfindən hərbi münəqışaya cəlb edilməsi bu prosesi müəyyən qədər yubatdı. Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini elan edən müttəfiq respublikalar arasında sayıca 13-cü oldu. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2016-ci ilin 17 oktyabrında Heydər Əliyev Mərkəzində Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasının 25-ci ildönümüne həsr olunmuş rəsmi qəbulu da çıxıza zamanı bəfli bir dəhə yada saldı: "Bu, tarixdir. Biz tarixi bilməliyik, yaddan çıxarmamalıyıq. Hesab edirəm ki, Azərbaycan o vaxt öz dövlət müstəqilliyini daha əvvəl elan edə bilərdi. Bu qədər gözələmək lazımdır deyildi. Xüsusiələr onu yaddan çıxarmamalıyıq ki, Sovet İttifaqının özəyini təşkil edən Rusiya öz dövlət müstəqilliyini avqust ayında, bizdən iki ay əvvəl elan etmişdi".

Bu faktın özü də onu göstərir ki, qətiyyətli lider amili, vəziyyəti aydın görüb prosesləri xalqın maraqlarına uyğun şəkildə düzgün yonəltməyi bacaran rəhbərin geniş xalq kütülelerinin önündə addımlaması, öz mövqeyi, iradəsi, məsuliyyəti üzərinə götürmək əzmi ilə tarixi qərarların verilməsinə kömək göstərməsi bu məqamlarda da çox həllədicidir. Ətən əsrin 90-ci illərinin əvvellərində bələ bir lidərə ehtiyac vardı. Həmin lider ancəq Ulu Öndər Heydər Əliyev ola bilərdi. Amma Azərbaycanın öz dövlət müstəqilliyini elan etməsi ərefəsində Heydər Əliyevin siyasi proseslərde feal iştirakına çox ciddi maneqələr vardı. Bu maneqəni həm imperiya rəhbərləri, həm də o dövrədə Azərbaycanın siyasi meydanında söz sahibi olmağa çalışan təsadüfi adamlar yaradırdılar. Çünkü onlar Heydər Əliyevin gücündən, xalqın ona sonsuz rəğbətinə də yaxşı bilirdilər. Anlayırdılar ki, eğer Heydər Əliyev siyasi meydanda olsa, xalq dövlətçilik təcrübəsinə, dəmir iradəsinə, qətiyyətinə, Azərbaycan sevgisinə dərindən bələd olduğunu Ulu Öndər kənarında qoyub, siyasetdə, dövlət idarəciliyində adı çəkilməyən naşı insanların arasında düşməyəcək. Ona görə də hər vəhicle Heydər Əliyevin mane olmaqla çalışırdılar. İmkənlərinə məhdudlaşdırıldılar. Bununla bəla, Ümummilli Lider ən çətin şəraitlərdə də cəsərətli addımları ilə maneqələri yarır, xalqımıza öz mövqeyi ilə düzgün yol göstəridi. Müstəqillik yolu nişan verirdi.

Dövlət müstəqilliyinin banisi

1990-ci ilin 20 Yanvar günü imperiya ordusu Bakıda dinc azərbaycanlılara qarşı qətləmə tərədərən Ulu Öndər Heydər Əliyev bu yolda çox önməli, ciddi addımlar atmışdı. Fəciədən dərhal sonra Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyinə gedərək metbuat konfransı keçirmiş, xalqımıza qarşı bu cinayət əməlini pişəmiş, onu tərədənleri bütün dünyada ifşa etmişdi. Onda Heydər Əliyev Moskvada yaşayırı. Bütün repressiya mexanizmləri hələ də sərt şəkildə işləyən, 20 Yanvar kimi qanlı cinayet-

ləri, kütləvi qırğınları töretməkdən bələ çəkinmeyən imperiya rəhbərliyinin ciddi tezyiqləri altında idi. Hətta həyatına bəle ciddi təhlükə vardi. Buna baxmayaqaraq, Heydər Əliyev 20 Yanvar faciəsindən sonra xarici media qurumlarının təmsilçiləri qarşısında, kamerası və mikrofonlar üzündə Qanlı Yanvar faciesini törədənlərə qarşı öz iradalarını irəli sürən, onları ittiham edən, sovet hökumətini, onun rəhbərinin fealiyyətini öz adı ilə çağırın ilk şəxs oldu. Heydər Əliyev onu gözəyən təhlükələrden qorxmadan bütün bunları etdi. Bununla həmin tələtümü, ağır günlərdə onun sözünün, rəyinin intizarında olan Azərbaycan xalqına on düzgün istiqaməti, müstəqil haqqının olduğunu göstərdi. Xalqı o kövrək, dərdli, özünü kimsəsiz hiss etdiyi ağır günlərdə ruhdan düşməyə qoymadı.

Daha sonra Heydər Əliyev Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının sıralarını terk etdi. Bu da müstəqillik uğrunda ilk addımlardan biri idi. Çünkü ilk dəfə idki, keçmiş SSRİ-nin ali rəhbərliyində temsil edilən, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının Siyasi Bürosunun üzvü olan şəxs Kommunist Partiyası sıralarından istəfa verirdi. Heydər Əliyev bu məsələdə də böyük qətiyyət göstərdi. Ondan sonra, artıq Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin rəhbəri kimi 1990-ci ilin noyabr ayında Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasının adını dəyişdirərək "Sovet Sosialist" sözlərini onun adından çıxardı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ürəngli bayrağı da o vaxt məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə ilk dəfə Naxçıvanın dövlət bayrağı kimi elan edildi. Eyni zamanda Azərbaycan Ali Soveti qarşısında da bələ bir addımın atılması üçün vesat qaldırıldı.

Prezident İlham Əliyev o dövrədə ölkənin rəhbərliyindən bələdən qazanmışdır. AzərbaycanREFERENDUM keçiriləndə Naxçıvanda Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə referendum keçirilməmişdir. Bütün bu addımlar müstəqillik yolunda atılan addımlardır. Digər tərəfdən bütün bu addımlar onu göstərir ki, Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin təşəbbüskarıdır, onun banisidir".

Müstəqillik tariximizin 3 dövrü

Müstəqilliyimizin ilk illərində Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etməməsi də xalq olaraq tarixi itkimizdir. Oger qonşuların Azərbaycanın rəhbəri Heydər Əliyev kimi qüdrətli dövlət xadimi olsayıdı, biz böyük itkilərlə üzləşməz, ağır faciələr yaşamazdıq. Əfsus ki, müstəqilliyin illi illərində Azərbaycanın taleyi nabələd adamların elində oldu. Ona görə də ölkəmiz 1991-1993-cü illərde çox böyük problemlərlə üzləşdi. "Bu dövr iki mərhələyə bölmək olar. Birinci mərhələ 1991-ci ilin oktyabr ayından 1992-ci ilin yay aylarına qədər olan dövür. Bu dövr itirilmiş imkanlar, itkilər dövürü id. Ermenistan Azərbaycana qarşı təcavüze başlamışdı,

azərbaycanlılar Dağlıq Qarabağdan qovulurdular. 1992-ci ilin may ayında Şuşanın və Laçın rayonunun işğal altına düşməsi böyük itki, böyük faciə idi. O illərdə dövlətçiliyin esasları qurulmayıb, ekstremit elementlərə qarşı ciddi mübarizə aparılmamışdı, nizami ordu yaradılmamışdı, cəmiyyətdə milli həmrəylik, milli birləş yox idi" - deyə Azərbaycan Prezidenti o dövrü bəle xatırlayı. Bu dövrün nəticəsinə qisaca olaraq bələ xarakterize edə bilerik ki, Azərbaycan nəinki müstəqilliyini qorumaq, əumiyyətə, vətəndaş müharibəsinin, bir neçə yərə parçalanmaq, dövlət olaraq dönya-nın siyasi xəritəsində silinmək təhlükəsinin bir addımlığına gəlib çatmışdı.

Azərbaycan Prezidenti qeyd edir: "1918-ci ildə əldə edilmiş müstəqilliyi 1920-ci ildə itirdik - 2 il ərzində. Bu dəfə də 2 ildən sonra artıq buna çox yaxın idik. Oger o vaxt xalqın tələbi ilə Heydər Əliyev hakimiyətə gəlməsəydi, Azərbaycanın taleyi çox ağır, acınacaqlı ola bilərdi".

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin o illərdə xalqın teklidi tələbi ilə ölkə rəhbərliyinə qaydiyi dövlətimizin mülliəti olduğu, ölkələrin üzüne yeni imkanlar açıldığı global layihələrlə indi dünyadan Azərbaycana daha çox ehtiyacı var. Öləkəmiz xalqın milli vəhdətina, fərqli mədəniyyətlərə hörmət ruhuna, tolerantlıq ənənələrinə görə hazırda bütün dünyaya örnəkdir. Genişməyən infrastruktur layihələri ilə gözələşən şəhərlərimiz, abadlaşan regionlarımız, inkişaf axarına qovuşan ən ucqar kəndlərimizlə Azərbaycanın bütün imkanlara sahib olduğunu hər kəs sübut edib. Dövlətimizin mülliəti olduğu, ölkələrin tərəfə qoyulmuş imkanları xalqın milli vəhdətə, tərəfə qoyulmuş imkanları xalqın tələbi ilə Heydər Əliyev hakimiyətə gəlməsəydi, Azərbaycanın taleyi çox ağır, acınacaqlı ola bilərdi".

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin o illərdə xalqın teklidi tələbi ilə ölkə rəhbərliyinə qaydiyi dövlətimizin xilas anı idi. Bu qaydişdan sonra müstəqilliyimizin ilk mərhələsində böhran tədricən aradan qalxmağa başladı. Öləkəni vətəndaş müharibəsi ilə təhdid edən qanunsuz silahlı birləşmələr tərk-silah olundu, ordu quruculuğunda ciddi addımlar atıldı, dövlətçiliyin esasları qoyuldu, sabitlik təmin edildi. 1995-ci ildə müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası qəbul olundu. Çox ciddi siyasi islahatlara başlanıldı, sivil siyasi sistem, vətəndaş cəmiyyəti ənənələri formalaşdırıldı. Azərbaycan beynəlxalq tecridən çıxa bildi. Qonşularla ən son həddə qədər pozulmuş münasibətlər nizama salındı. Azərbaycanda iqtisadi islahatlara start verildi, bazar iqtisadiyyatı prinsipləri bərqrər oldu. Xarici siyaset prioritetləri məhz həmin illərdə müəyyən edildi. Azərbaycan müasir dövləti dənəyə dövlət kimi öz inkişafına başlıdı. Öləkən Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın həyata keçirdiyi humanitar təşəbbüsərlərə dünya bizi daha yaxından tanır, milli mədəniyyətimizə heyrən olur, Öləkəmiz mənəvi incilərimizlə, tolerantlıq, multikulturalizm ənənələrimizlə bəşəriyyətə fayda verir.

Bütün bunlar müstəqilliyimizin uğurlu nailiyətləri, mislişiz töhfələridir. 1918-ci ildə elan edilən, 1991-ci ildə isə bərpə olunan müstəqilliyimizin tarixi nəticələridir. Azərbaycan xalqın iradesi ilə geləcəkdə də bu alternativlər yolla irəli gedəcək, yeni tarixi qələbələrə, uğurlara imza atacaq.

Xalqımız 30 ildən sonra ilk dəfə bu bayramı tam fərqli olaraq, öz ərazisi bütölvünyünü bərpə etmiş qalib ölkə kimi qeyd edir. Bu baxımdan dövlətimizdə müstəsna əhəmiyyətli mərhələlərin, xüsusun müstəqilliyin əldə edilməsi və bərpası kimi tarixi günlərin onların mahiyəti və məzmununa uyğun daha dəqiq ifadə olunması böyük önem daşıyır.

Azərbaycan xalqı öten əsrin əvvəlində müstəqil respublika qurmuş, 1991-ci ildə isə Azərbaycan Respublikası Xalq Cümhuriyyətinin varisi kimizi öz müstəqilliyini bərpə etmişdir. Milli Məclisde bu məsələ ilə bağlı "Müstəqillik günü haqqında" qanun layihəsi müzakirə olunaraq qəbul edilib. Azərbaycanın Zəfəri və dövlətçilik tariximizdə həmətənərən, xələdən ələmətdər günlərinə əhəmiyyəti, daşıdıq mənəyüyük xüsusi, qeyd edilib. Beləliklə, 1918-ci ildə İstiqlal Bayannamesinin qəbul olunduğu 28 may Azərbaycan Respublikasında Müstəqillik günü, 1991-ci ild